

Podoblasť vyučovania prvého jazyka

Charakteristika podoblasti

Osobitnou podoblasťou vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia je vyučovanie prvého jazyka, ktoré sa týka slovenského jazyka a jazykov národnostných menšín. Tejto podoblasti zodpovedajú vyučovacie predmety:

- a) slovenský jazyk a literatúra¹,
- b) jazyky národnostných menšín: maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra, ktoré sa vyučujú v národnostných školách a triedach.

Členenie podoblasti vyučovania prvého jazyka vychádza z komunikačných činností spoločných pre celú oblasť Jazyk a komunikácia (interakcia, produkcia a recepcia). Vzhľadom na špecifiká vyučovania prvého jazyka je potrebné komunikačné činnosti rozšíriť, spresniť a zdôrazniť tak nadobúdanie i rozvíjanie čitateľskej a pisateľskej gramotnosti, ako aj osobitnú oblasť recepcie literárnych textov. Uvedené vyučovacie predmety sa preto členia na **päť komponentov: komunikačná interakcia, hovorená produkcia, písaná produkcia, vecná recepcia, zážitková recepcia**. Vo všetkých piatich komponentoch sa funkčne uplatňujú jazykové znalosti žiaka, rozvíja sa jeho gramotnosť a formuje jeho jazyková kultúra. Vymedzenie komponentov slúži výchovno-vzdelávacím cieľom, a preto nemôže v úplnosti odrážať vedecký systém jazykovedy a literárnej vedy, ale je jeho didaktickou modifikáciou.

Komponent **komunikačná interakcia** zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka vecne a sociálne primerane vstupovať do medziľudskej komunikácie a rešpektovať pritom komunikačného partnera. Zámerom rozvíjania komunikačnej interakcie je uplatňovanie zásad kooperácie a zdvorilosti v rôznych komunikačných situáciách. Osobitne dôležité je uplatňovanie sociokultúrnych zvyklostí a postupné rozvíjanie argumentačných zručností žiaka.

Komponent **hovorená produkcia** zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka tvoriť rôzne žánre hovoreného textu a vyjadrovať pritom rozličné komunikačné zámery. Dôležité je aj aktívne počúvanie hovoreného prejavu a jeho porozumenie. V súlade so súčasným charakterom komunikácie je potrebné hovorený text kombinovať aj s obrazovou zložkou. Zámerom rozvíjania hovorenej produkcie je príprava žiaka na kultivovanú verejnú komunikáciu a na využívanie žánrov hovoreného textu na rôzne účely.

¹ Povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra sa vyučuje aj v národnostných školách a triedach okrem národnostných škôl a tried, v ktorých je vyučovací jazyk maďarský.

Komponent **písaná produkcia** zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka tvoriť rôzne žánre písaného textu a vyjadrovať pritom rozličné komunikačné zámery. Od začiatku nácviku písania sa zdôrazňuje význam a účel písaného textu. Dôraz sa kladie na proces písania textu a osvojovanie si postupov a stratégií tvorby písaného textu, vrátane uplatňovania pravopisných pravidiel. V súlade so súčasným charakterom komunikácie je potrebné písaný text kombinovať aj s obrazovou alebo zvukovou zložkou. Zámerom rozvíjania písanej produkcie je pripraviť žiaka na funkčné a kultivované využívanie písania v rôznych komunikačných situáciách a pri vzdelávaní.

Komponent **vecná recepcia** zahŕňa recepciu rôznych žánrov čítaného a počúvaného textu, pri ktorej ide o získanie, spracovanie a vyhodnotenie informácií. Okrem porozumenia explicitných informácií treba žiaka viesť k vyvodzovaniu implicitných významov z textu a k ich prepájaniu s doterajšími znalosťami a skúsenosťami. Rovnako dôležité je sledovanie úspešnosti porozumenia samotným žiakom. Zámerom rozvíjania vecnej recepcie je pripraviť žiaka na analýzu informácií, ich kritické hodnotenie a na samostatné učenie sa z textu.

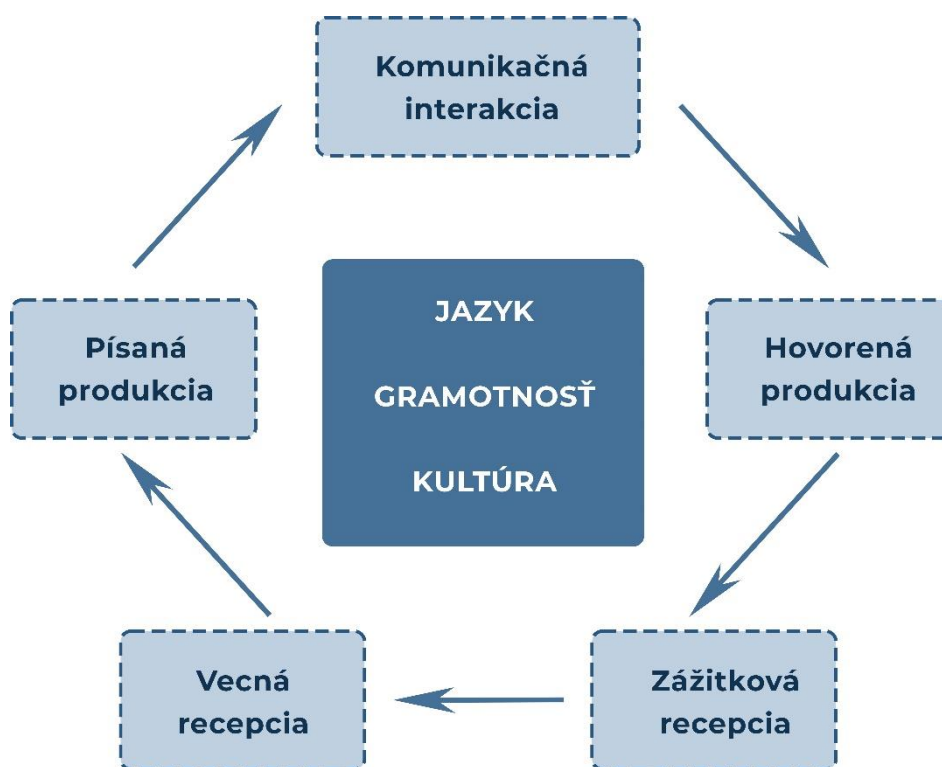
Komponent **zážitková recepcia** sa od vecnej recepcie odlišuje účelom čítania alebo počúvania, ktorým je získanie emocionálno-estetickéj skúsenosti s literárnym textom. Čítanie a počúvanie literárnych textov, uvažovanie o nich, reflexia a tvorivá práca s nimi umožnia rozšíriť čitateľské teritórium žiaka a budovať jeho čitateľské sebavedomie. Pri výbere textov sa zdôrazňuje estetická a hodnotová stránka literárneho diela, na základe ktorej je možné pôsobiť na emocionálny, morálny a hodnotový rozvoj žiaka. Zámerom rozvíjania zážitkovej recepcie je prostredníctvom intenzívnych čitateľských alebo audiovizuálnych zážitkov kultivovať žiaka ako recipienta umenia.

Všetky komponenty obsahujú **jazykové učivo**, t. j. znalosti jazykových prostriedkov a pravidiel, ktoré nadväzujú na prirodzené skúsenosti žiaka s používaním jazyka. Poznávanie jazyka a jazykového systému nie je konečným cieľom vyučovania, ale oporou pri komunikačnom, kognitívnom, osobnostnom, sociálnom a kultúrnom rozvíjaní žiaka. V učení sa jazykových javov z jednotlivých oblastí jazyka sa neuplatňuje formálny prístup, t. j. izolované jazykové učivo bez komunikačného kontextu, ale funkčný prístup, pri ktorom sa jazykové javy preberajú do takej miery a takým spôsobom, ako to vyžaduje napĺňanie komunikačných a vzdelávacích potrieb žiaka.

Vo vyučovaní prvého jazyka sa rozvíjanie jazykovej a komunikačnej gramotnosti osobitne zameriava na postupné rozvíjanie **čitateľskej a pisateľskej gramotnosti**. Osvojovanie základov čítania a písania v prvom vzdelávacom cykle nadväzuje na skúsenosti dieťaťa s počúvaním, prezeraním alebo grafickým znázorňovaním textov v predškolskom veku. V druhom vzdelávacom cykle sa gramotnosť žiaka rozvíja tak, aby vedel čítanie a písanie použiť pri

porozumení a tvorení textu, pri učení sa a v rôznych ďalších kontextoch. Tretí vzdelávací cyklus sa zameriava na využívanie čítania a písania pri náročnejších tlačných aj digitálnych textoch, pri spracúvaní a vyhodnocovaní informácií z rôznych informačných zdrojov, pri rozvoji kritického a analytického myslenia a schopnosti riešiť problémy.

Úlohou vyučovania prvého jazyka je formovať žiaka ako **kultivovaného používateľa jazyka**, ktorý vie primerane používať jednotlivé jazykové variety (spisovný jazyk, bežný hovorený jazyk, slang, nárečia) podľa typu komunikačnej situácie a rešpektuje pritom sociokultúrne zvyklosti. Dôležité je aj chápanie **jazykovej a kultúrnej rozmanitosti** a rešpektovanie používateľov iných jazykov a príslušníkov iných kultúr. Osobitnou úlohou vyučovania prvého jazyka je **kultivovanie žiaka ako recipienta literárneho textu** a iných druhov umenia.

Obrázok č. 1. Schéma komponentov vyučovania prvého jazyka

Ciele podoblasti

Uplatňovať vecnú a sociálne primeranú komunikačnú interakciu, rešpektovať pritom komunikačného partnera a sociokultúrne zvyklosti.

- Rozlišovať jazykové variety a používať ich primerane situácii a funkcii komunikácie.
- Používať čítanie a písanie v rôznych komunikačných a vzdelávacích kontextoch.
- Získať vzťah k čítaniu a k písaniu textov, stať sa samostatným a aktívnym čitateľom a pisateľom.
- Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.
- Porozumieť rôznym žánrom počúvaného a čítaného vecného textu, získané informácie využiť pri vzdelávaní a sebarozvoji.
- Získať základné znalosti o jazykovom systéme a o fungovaní jazyka v komunikácii a uplatniť ich v praktickej komunikácii.
- Porozumieť rôznym literárnym textom, interpretovať ich a na základe estetického prežitia textu formovať svoje postoje, hodnoty a osobnosť.
- Orientovať sa v tlačенých a digitálnych médiách, rozlišovať spoľahlivosť a hodnovernosť informácií a informačných zdrojov.
- Získať základné argumentačné zručnosti a používať ich v diskusiách na aktuálne spoločenské témy a pri riešení problémov.
- Upevňovať si pozitívny vzťah k materinskému jazyku a k iným jazykom, uvedomovať si národnú, kultúrnu a individuálnu hodnotu jazyka.

Vzhľadom na špecifiká jednotlivých jazykov a špecifiká ich vyučovania sa **ciele vzdelávania a vzdelávací štandard** pre jednotlivé cykly **vymedzujú osobitne pre jednotlivé vyučovacie predmety z podoblasti** vyučovania prvého jazyka.

Podoblasť Vyučovanie prvého jazyka – **Slovensky jazyk a literatúra**

Podoblasť Vyučovanie prvého jazyka – Jazyky národnostných menšín

Maďarsky jazyk a literatúra

Nemecky jazyk a literatúra

Rómsky jazyk a literatúra

Rusínsky jazyk a literatúra

Ruský jazyk a literatúra

Ukrajinsky jazyk a literatúra